INTERNATIONAL RELATIONS QUARTERLY, Vol.7. No.1. (Spring 2016/1 Tavasz)

Szerbia győzött?

A 2016. április 24-i előrehozott választások értékelése

BRAUN ANDRÁS*

(*Kivonat*) Az előzetes várakozásoknak megfelelően Aleksandar Vučić kormányfő köztársasági listája kapta a legtöbb szavazatot az április 24-én tartott szerbiai parlamenti választásokon. A miniszterelnök 2016 januárjában döntött arról, hogy a tervezettnél két évvel korábban, a tartományi és helyhatósági választásokkal egyidejűleg tartsák meg a parlamenti választásokat is. A kormánypárti Szerb Haladó Párt a választóktól kért megerősített mandátumot annak érdekében, hogy folytathassa a csatlakozási tárgyalásokat az Európai Unióval. A nyugat-balkáni ország korábban már két csatlakozási fejezetet is megnyitott, azonban így is elhúzódó integrációs folyamatra számíthat. A haladók győzelme azt jelenti, hogy Vučić miniszterelnök folytathatja kormányzását. Az SNS abszolút többséget szerzett a Skupštinában, így koalíciós kényszerre sem szorul. Azonban a választások megmutatták azt is, hogy az ellenzéki erők továbbra is megosztottak, ráadásul a parlamentbe bejutott két deklaráltan EU-ellenes párttömörülés is. Ez azt jelenti, hogy a radikális ideológiák újra parlamenti képviseletet kaptak Szerbiában. Mégis fontos hangsúlyozni azt, hogy a bejutott tizenkét párt, vagy pártlista döntő része európai integráció párti, így nem beszélhetünk új, EU ellenes törésvonalról. Dolgozatomban a választás eredményének várható belpolitikai és külpolitikai hatásait vizsgáltam.

Kulcsszavak: Szerbia, választások, SNS, Aleksandar Vučić, Európai Unió, Nyugat-Balkán

A TANULMÁNY VÁZLATA

A választási eredmények ismertetése
Az eredmények várható hatásai
Feszültség a kispártok között
Nincs koalíciós kényszer
Megosztott ellenzék, erősödtek a radikálisok
Unió párti győzelem
Vučić győzött

*

Bevezetés

Azt már a választások előtt tudni lehetett, hogy a *Szerb Haladó Párt (SNS)* hatalmas fölénnyel fog nyerni, valamint az abszolút többsége is meglesz. Az *Aleksandar Vučić* által vezetett nagyobbik kormánypárt ugyan kevesebb mandátumot kapott, mint a 2014-es választásokon, de így is fölényesen előzték meg a többi pártot. A koalíciós partner *Szerb Szocialista Párt (SPS)* is jól szerepelt a választásokon, igaz valamennyit a baloldali párt is gyengült. Meglepetésként jelentkezhet az, hogy *Vojislav Šešelj* pártja, a *Szerb Radikális Párt (SRS)* a választásokon a harmadik helyet szerezte meg. Az ultranacionalista SRS mellett egy másik EU ellenes pártlista, a *Dveri* és a *DSS* (Szerb Demokrata Párt) is átlépte az 5%-os küszöböt.

Mellettük azonban több olyan kisebb párt is bejutott a parlamentbe, akik támogatják Szerbia európai uniós integrációját. Így elmondható, hogy ugyan újra parlamenti támogatottsága van a szélsőséges nacionalista eszméknek, azok nem befolyásolhatják Szerbia jó kapcsolatait az Európai Unióval. Vučić egyértelmű célja, hogy a rendelkezésére álló négy év alatt „Európa kapujáig" vezesse országát. Mindezek mellett a miniszterelnök számára fontos az is, hogy a regionális kapcsolatok is javuljanak.

---

* A szerző: Braun András (1990). Doktori hallgató, ELTE ÁJK Politikatudományi Doktori Iskola. Lykieon Kutatói Okleveles politológus 2016.

A koszovói kormánnyal Brüsszelben megkötött egyezmény a mitrovicai szerbek önkormányzatiságáról azt mutatja, hogy Szerbia kormánya, ha lassan is haladva, de szándékot mutat arra, hogy megegyezést találjon Koszovó ügyével kapcsolatosan. Az is nagy eredménynek számít, hogy mind Koszovó, mind pedig Szerbia beleegyeztek abba, nem hátráltatják a másik felet az európai integrációs folyamatban. Sikerként könyvelhető el továbbá Vučić kormányzása szempontjából az is, hogy megnyíltak a csatlakozási fejezetek az Európai Unióval.

Azonban Vojislav Šešelj hágai felmentése a Nyugat-Balkán régión belül érzékeny ellenérzéseket váltott ki, s Vučićnak az uniós tárgyalások folytatása mellett különös figyelmet kell fordítania a regionális stabilitás fenntartására. Annál is inkább, mert Horvátország közbenjárására Szerbia egyelőre nem nyithat meg újabb csatlakozási fejezeteket, jól látható tehát a stabilitás törékenysége.

A választásokat követően azonban egyöntetűen ki kell jelenteni, hogy a miniszterelnök megkapta azt a választói felhatalmazást, amelyre számított, így Szerbiára, mint az európai uniós tagság iránt elköteleződött államra kell tekintenünk.

Dolgozatomban a választások eredményeinek ismertetése mellett a (leendő) kormány- és ellenzéki pártok szerepét vizsgáltam. Mindezek mellett fontosnak tartottam annak a ténynek a kiemelését is, hogy Szerbiának talán még soha nem volt ilyen jó kapcsolata sem az Európai Unióval, sem pedig a régió egyes országaival. Ez pedig nem jelent mást, minthogy az ország olyan történelmi lehetőséget is kapott, amely megkönnyítheti a hosszúnak ígérkező európaizációs folyamatot.

A választási eredmények ismertetése

Ugyan 2016. április 28-ig[1] nem áll rendelkezésre a végleges hivatalos választási adatok, a Köztársasági Választási Bizottság jelenlegi adatai azonban mérvadóak lehetnek. A belgrádi Skupštinába 12 köztársasági lista osztozkodik majd a 250 mandátumon. (Köztársasági Választási Bizottság 2016)

A választási rendszer szabályai szerint a választás egyfordulós, az egész ország számít egy választókörzetnek, a pártoknak pedig az 5%-os küszöböt kell elérniük. A kisebbségeket képviselő pártok könnyített módon jutnak mandátumhoz. Mindezek tudatában az alábbi pártok, vagy pártlisták kerültek be a parlamentbe.

A választást egyértelműen az Aleksandar Vučić vezette „Szerbia győzni fog” pártlista nyerte meg. Vučić listájának az SNS mellett egyébként nyolc másik párt és mozgalom is tagja volt. A szavazatok 48,23%-át szerezték meg, ami jelen állás szerint 131 mandátumot jelent (ez egyébként 27-el kevesebb, mint amennyit a párt a 2014-es választásokon gyűjtött), így az SNS akár egyedül is képes lehet kormányt alakítani, hiszen abszolút többsége van a parlamentben.

A választásokon második helyen végzett az SNS koalíciós partnere, a Szerb Szocialista Párt (SPS) elnöke által vezetett lista. Ivica Dačić az SPS mellett három másik párttal alakított közös listát, a szavazatok 10,98%-át megszerezve. Ez 29 mandátumot jelenthet (15-el kevesebb, mint 2014-ben).

A harmadik helyen a Hágában nemrég felmentett Vojislav Šešelj pártja, a Szerb Radikális Párt (SRS) végzett. Az SRS 2012 után került vissza a parlamentbe, 8,09%-ot szerezve (22 mandátum).

A negyedik helyen a Demokrata Párt által vezetett lista, az „Igaz Szerbiáért” végzett, 6,04%-al (16 mandátum). Bojan Pajtić pártja tehát 2014-hez képest tovább gyengült, hiszen öt mandátummal szereztek kevesebbet.

Egy új párt jutott be ötödikként, a Saša Radulović vezette az Elég volt (Dosta je bilo – Restart, DJB). Radulović egyébként 2013 és 2014 között gazdasági miniszter volt. A párt 6,03%-ot szerzett (16 mandátum).

Hatodikként a „Szövetség egy jobb Szerbiáért” nevű lista jutott be. A listát a liberális demokraták (LDP), a vajdasági szociáldemokraták (LSV), valamint Boris Tadić pártja, a Szociáldemokrata Párt (SDS) alkotja. A lista 5,03%-ot kapott, ami 13 mandátumot jelent (öttel kevesebb, mint legutóbb).

Az öt százalékos küszöböt (jelenlegi adatok szerint) átlépte a Dveri-DSS is. A Dverivel közösen induló Szerb Demokrata Párt (DSS) korábbi elnöke volt Vojislav Koštunica, jelenlegi vezetője pedig Sanda Rašković Ivić. A lista 5 százalékot szerzett, s előreláthatóan 13 mandátummal számolhat majd.

Ezen kívül mandátumot szereztek a kisebbségi pártok is. A Pásztor István vezette Vajdasági Magyar Szövetség négy mandátummal számolhat (kettővel kevesebb, mint korábban). Két mandátumot szerzett a Bosnyák Demokratikus Unió, valamint a Szandzsák vidéki Demokratikus Akciópárt (SDA Sandžak) is. Egy mandátumot szerzett a Demokratikus Akciópárt (PVD), valamint a zöldek is. (Köztársasági Választási Bizottság 2016)

[1] A dolgozat keletkezésének időpontja.

1. Táblázat: A várható mandátumok száma, valamint azok változása a 2014-es választásokhoz képest. Forrás: Köztársasági Választási Bizottság (RIK)

Párt neve	Mandátumok száma (2016)	Mandátumok változása (2014-hez képest)	EU párti/EU ellenes
SNS (Aleksandar Vučić Szerbia győz!)	131	-27	EU párti
SPS (Ivica Dačić listája)	29	-15	EU párti
SRS (Dr. Vojislav Šešelj)	22	+22	EU ellenes
DS (Igaz Szerbiáért)	16	-5	EU párti
DJB	16	+16	EU párti
LDP-LSV-SDS (Szövetség egy jobb Szerbiáért)	13	-5	EU párti
Dveri-DSS	13	+13	EU ellenes
VMSZ*	4	-2	-
Bosnyák Demokratikus Unió*	2	+2	-
SDA Sandžak*	2	-1	-
PVD*	1	-1	-
Zöldek*	1	1	-

* Kisebbségi párt

A választási eredmények várható hatásai

Feszültség a kispártok között

A voksolás különösebb atrocitás nélkül zajlott le, ugyanakkor szabálytalanságok számos esetben előfordultak. (Dragojlo 2016) A választásokat követően azonban mind az ellenzéki erők, mind pedig a győztes SNS a szavazatok újraszámlálását követelte. (Vajdaság MA 2016) A Köztársasági Választási Bizottság (RIK) előbb április 28-ára ígérte a hivatalos eredmények kihirdetését, ám ez a dátum minden bizonnyal módosulni fog. A RIK ugyanis 99 szavazóhelységnél a szavazatok újraszámlálásáról, míg 15 körzetben a választások megismétléséről döntött. (B92 2016)

A szavazatok újraszámlálása, valamint a hivatalos eredményekre való várakozás is okozott feszültségeket a pártok körében. Az ellenzéki pártok azt nehezményezik, hogy a választási bizottság még mindig képtelen volt közzétenni a hivatalos eredményeket.

Boris Tadić azzal vádolta az SNS-t, hogy a győztes párt megpróbálta manipulálni a RIK szavazatszámláló munkáját. (B92 2016) A kis pártok körében pedig az okoz nyugtalanságot, hogy a küszöb környékén mozgó pártok továbbra sem lehetnek biztosak abban, hogy bekerülnek a parlamentbe. A Dveri-DSS vezetői kijelentették, utcai megmozdulásba kezdenek, amennyiben a RIK azt állapítaná meg, hogy nem érték el a szükséges 5%-os eredményt. (Dragojlo 2016) Jelen állás szerint ugyanis biztos parlamenti tagságot csak az SNS, SPS, SRS, DS, DJB szerzett. A Dveri-DSS, valamint az SDS-LDP-LSV még aggódhat, ezek a pártok a küszöb környékén táncolnak. (B92 2016)

Nincs koalíciós kényszer

Az SNS várhatóan 131 szerzett mandátuma azt jelenti, hogy abszolút többséget szerzett a párt a törvényhozásban, így matematikailag nincs koalíciós kényszer. A politikai logika azonban azt indikálja, hogy Vučićnak érdemes lehet koalíciós partnereket keresnie. Vučić számára ugyanis a választási győzelem mellett az is fontos lesz, hogy az Európai Unió felé azt tudja kommunikálni, az újonnan felálló szerb kormány szándékában áll az integrációt támogató pártokkal való együttműködés.

Jelen állás szerint az SNS-nek ebből a szempontból két reális szövetségese lehet. Az egyik a VMSZ, a másik pedig a korábbi partner, a Szerb Szocialista Párt.

Magyar szempontból érdemes kiemelni, hogy Aleksandar Vučić szándékai szerint, (B92 2016) mind a vajdasági tartományi (ahol szintén SNS győzelem született), mind pedig országos szinten koalícióra kíván lépni a VMSZ-el. Pásztor Istvánt pedig a vajdasági törvényhozás elnökének jelölik, ismételten. (VajdaságMA 2016)

Mindezek mellett érdemes kitérni az SPS szerepére is.

A szocialisták 2012 óta koalíciós partnerei az SNS-nek, Ivica Dačić pártelnök pedig fontos feladatot látott el mindkét SNS-SPS kormány alatt (2012-2014 között miniszterelnök, míg 2014-től miniszterelnök-helyettes, valamint külügyminiszter). Az SNS-SPS koalíciót az Európai Unió is támogatta, hiszen az integráció így szélesebb támogatással bírt a választópolgárok részéről, és könnyebbnek gondolták a reformfolyamatok társadalmi véghezvitelét is.

Ivica Dačić a szocialisták vezetője szerint nincs kizárva a koalíció folytatása, valamint azt is kiemelte, hogy más pártokkal az SPS nem tervezett együttműködni. Ez tehát azt mutatja, hogy az SPS továbbra is nyitott lenne a győztes SNS-el való együttműködésre. (B92 2016)

Azonban az sincs kizárva, hogy Vučić szakít a szocialistákkal és csak a vajdasági magyar párt lesz az egyedüli koalíciós partnere. (Tanjug 2016)

Megosztott ellenzék, erősödtek a radikálisok

A Vučić által kezdeményezett előrehozott választásnak azonban van egy fontos hozadéka: két EU ellenes radikális párt is bejutott a belgrádi törvényhozásba. Olyan pártokról van szó, akik a legutóbbi választásokon marginális szerepet játszottak, nem is jutottak parlamenti mandátumhoz. A Dveri-DSS (valószínűsíthető) 5 és a Radikális Párt 8%-os eredménye azt jelenti, hogy 2014-hez képest erősödtek a radikális nacionalista erők. Mindezek mellett fontos szót ejteni a DS-ről, valamint a Saša Radulović által vezetett DJB-ről is.

A Demokrata Párt láthatóan nem tudott erősödni az elmúlt két évhez képest, valamint a korrupciós vádak alól sem tudta magát tisztázni. Ezzel ellentétben a DJB vezetője markáns ellenvéleményt fogalmazott meg a Vučić-kormány gazdaságpolitikájával kapcsolatban. Kérdés, hogy az új politikai erő vajon hosszú távon képes lesz-e szakpolitikai szinten alternatívát jelenteni. Érdekes lehet az SPS szerepe is, hiszen a szocialisták 2000-2003 közötti szakasz kivételével folyamatosan kormányzati pozícióba kerültek. Amennyiben még sem jönne létre az SNS és SPS között koalíció, úgy könnyen elképzelhető, hogy változások mennek végbe az Ivica Dačić által vezetett pártban. (Bieber és Kmezić 2016)

Unió párti győzelem

David McAllister, az Európai Parlament szerbiai raporttőrje szerint a választásoknak van egy fontos tanulsága. A szerbiai választópolgárok támogatták az EU párti haladókat, s ezzel magát az integrációt is. McAllister szerint a választói támogatás mellett azt is fontos látni, hogy Szerbia az elmúlt időszakban javította mind regionális, mind európai uniós kapcsolatait. Szerinte tehát a tény, hogy Vučić folytathatja a kormányzást, garancia lesz arra, hogy a reformfolyamatok folytatódnak és a regionális kapcsolatok is tovább fognak fejlődni az elkövetkezendő négy évben.

Az EP képviselő szerint Szerbia így a jövőben energiát fektethet a gazdasági reformok véghezvitelére, a jogbiztonság javítására, a közigazgatás megreformálására, valamint a média szabadságának továbbszélesítésére is. Ezek a fókuszpontok megkövetelik azt, hogy az Európai Unió nyissa meg a 23-as és 24-es fejezeteket a csatlakozási tárgyalások során. (European Western Balkans 2016) A fejezetek megnyitásának fontosságát hangsúlyozta Németország szerbiai nagykövete is. (B92 2016)

Az Európai Unió irányából tehát mindenképpen érzékelhető az SNS győzelme iránti pozitív fogadtatás. Érdekesség, hogy uniós politikai körökben a miniszterelnöknek a személye is szimpátiát vált ki. Aleksandar Vučićra, mint européer politikusra tekintenek.

Vučić győzött

Összegzésként érdemes az alábbiakat szem előtt tartani. Aleksandar Vučić „trükkje" első ránézésre tehát úgytűnik, működött. Pártja, a Szerb Haladó Párt hatalmas győzelmet aratott az előrehozott választásokon, abszolút többséget szerezve a parlamentben. A miniszterelnök politikai retorikája szerint kormányának első és legfontosabb célja az, hogy Szerbiát bejuttassa az Európai Unióba. Vučić ehhez meg is kapta a választói felhatalmazást, jól látszik, hogy a választópolgárok nagy része támogatja a kormány ezen ambícióját. Az Európai Unió helyi képviselői, valamint a tagállamok vezető politikusai is támogatásukról biztosították a miniszterelnököt, továbbá Szerbia képes volt arra is, hogy jelentősen javítsa regionális kapcsolatait nyugat-balkáni és más szomszédjaival is.

Mindezek ellenére nem szabad nem észre venni azt, hogy a radikális nacionalista pártok továbbra is támogatottsággal rendelkeznek. A radikálisok aránya és befolyási képessége jelenleg alacsony, így nem kell arra számítani, hogy a közeljövőben alááshatják Szerbia európai uniós integrációs erőfeszítéseit.

Azonban ha a Vučić-kormány az elkövetkezendő négy évben nem tudja véghezvinni a szükséges reformokat, úgy könnyen előfordulhat, hogy az eddig tapasztalt stabilitás könnyen megbomolhat Szerbiában. A stabilitás pedig elengedhetetlen, elementáris eleme az európaizációs folyamat végbemenetelének mind Szerbiában, mind a Nyugat-Balkánon.

Irodalom

B92. *"Important to open chapters 23 and 24".* 2016. 4 27. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=27&nav_id=97832 (2016. 4 28).

—. *"Voters supported EU course, open chapters ASAP".* 2016. 4 28. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=27&nav_id=97828 (2016. 4 28).

—. *Dacic "yet to discuss future government" with Vucic.* 2016. 4 27. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=27&nav_id=97827 (2016. 4 28).

—. *Ethnic Hungarian party "may be sole SNS coalition partner".* 2016. 4 27. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=27&nav_id=97828 (2016. 4 28).

—. *Final election results won't be known until after holidays.* 2016. 4 28. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=28&nav_id=97839 (2016. 4 28).

—. *Progressives accused of "appropriating" opposition votes.* 2016. 4 28. http://www.b92.net/eng/news/politics.php?yyyy=2016&mm=04&dd=28&nav_id=97850 (2016. 4 28).

Bieber, Florian, és Marko Kmezić. *Huge Victory for EU Parties in Serbia.* 2016. 4 27. http://www.suedosteuropa.uni-graz.at/biepag/node/213 (2016. 4 28).

Dragojlo, Sasa. *Serbian Elections Deemed Fair Despite Irregularities.* 2016. 4 25. http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-elections-with-irregularities-but-legitimate-04-25-2016 (2016. 4 28).

—. *Serbian Rightists Threaten Protests Over Election Results - See more at: http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-rightists-announced-riots-if-stay-under-census-04-27-2016#sthash.nr7xLBQb.dpuf.* 2016. 4 27. http://www.balkaninsight.com/en/article/serbian-rightists-announced-riots-if-stay-under-census-04-27-2016 (2016. 4 28).

European Western Balkans. *McAllister urges soonest possible opening of chapters 23, 24.* 2016. 4 28. https://europeanwesternbalkans.com/2016/04/28/mcallister-urges-soonest-possible-opening-of-chapters-23-24/ (2016. 4 28).

Köztársasági Választási Bizottság (Szerbia). *A Köztársasági Választási Bizottság tizedik sajtótájékoztatója.* 2016. 4 25. http://www.rik.parlament.gov.rs/aktivnosti-konferencije.php#a10 (2016. 4 26).

Tanjug. *Vucic: SVM is sole reliable partner, govt. to be set up soon.* 2016. 4 27. http://www.tanjug.rs/full-view_en.aspx?izb=243589 (2016. 4 28).

Vajdaság MA. *Az SNS a szavazatok újraszámolását követeli.* 2016. 4 26. http://www.vajma.info/cikk/szerbia/23572/Az-SNS-a-szavazatok-ujraszamolasat-koveteli.html (2014. 4 26).

VajdaságMA. *Hatalomváltás történt Vajdaságban.* 2016. 4 26. http://www.vajma.info/cikk/vajdasag/20065/Hatalomvaltas-tortent-Vajdasagban.html (2016. 4 26).

© DKE 2016

http://www.southeast-europe.org
Email: dke[at]southeast-europe.org

Figyelem! Kedves kutató! Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke[at]southest-europe.org címre. *A cikket a következőképpen idézze:*

Braun András: Szerbia győzött? A 2016. április 24-i előrehozott választások értékelése. *International Relations Quarterly*, Vol. 7. No.1 (2016 Tavasz) 5 p.

Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*